

ШОЪЛ ТАВЫСЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫК
ЯМАГАТ-ПОЛИТИКАЛЫК ГАЗЕТА

ГОЛОС СТЕПИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

№ 50 (8686)

14 ДЕКАБРЬ

2017 йыл

КИШИ ЮМА

КАРАГЫС АЙЫ

1931-нши йылдан алып шыгады

КОНФЕРЕНЦИЯ

Баъри аъдемликтинъ баалыкларынынъ негизи – эдап

Оъткен уллы юма куън район маданият уйинде «Ямагаттынъ эдаплык эм социаллык онъайлыгы: маъселелер, борышлар эм оларды шешуъв йоллары» деп аталып конференция озгарылды. Конференцияда савлай район учреждениелерининъ куллыкшылары, власть ваъкиллери, ямагат организацияларынынъ етекшилери эм осып келеткан несилдинъ, районымыздынъ онъайлыгы ушын яны авырытаган аъдемлер катнастылар. Эдап темасына багъсланган конференцияда коьп маънели сораулар каралдылар. Аър бириси бойынша эртеректен белгиленген аъдемлер соьиледилер. Конференцияда С.Абубекерова ашты эм биринчи соьзди «Ногайский район» МО администрациясынынъ аъкимбасы Мухтарбий Аджековка берди. Ол йыйылганлар алдына шыгып, бизим районымыз бойынша яслардынъ тербиясы, олардынъ куъндегилик яшавлары акында айтып кетти. Ол соьзинде ясларымыздынъ Сирия элине кетуъви, олардынъ карак туьркимлер сыралагына кируъвлери акында билдирди эм оькинишке, сол бизим куънамизден тура да болатаганын айтты.

М.Аджеков оъз соьилевинде бизим кайдай бай тарихимиз, аъдетлеримиз бар болганлары акында да белгиледи.

— Сол аъдетлерди биз, оькинишке, тутпаймыз, — деди Мухтарбий Аджеков. «Ногайский район» МО администрациясынынъ аъкимбасы билимлендируъв эм маданият тармагынынъ сорауларына да эс этти.

— Бугуънлерде кайдай билим-ли ясларымыз районымыздан алыс якларда куллык этедилер. Биз амал табып, сол ясларды оьзимиздинъ юртларымызга кайтармага куъш салып, колайсыз яшайтаган аьеллерге коьмек этпеге керекпиз, — деди ол.

Оьзининъ бек толы кепте аъзирленген доклады ман «Ногайский район» МР Депутатлар Йыйынынынъ председатели Руслан Насыров шыгып соьиледи.

— Аьлиги социаллык-тарихлик

туьрленислер болып туратаган заманларда ямагат тек экономикалык туьыл, коьбисинше анъ-эдаплык яктан кемшилик куъшли сезиледи. Бобтен де, сол затлар бизим яслардынъ тербиясында коьринеди. Яслардынъ анъ-эдаплык яктан тийиссиз тербиясы оларды наркотикли алатлар ман пайдаланмага, ишкешиликке енъ бермеге, экстремизм эм терроризм куьплердинъ сыралагына кирмеге эп береді. Бир аъдем де эдаплы болып туьрмайды. Эдап — ол тербиялавдынъ алагы. Эгер бугуънлерде биз эдап, тербия акында айтпасақ, сондагы кемшиликлериимизди тайдырмасақ, биз келеектегимиз акында айтып болмаймыз, ямагатымыздынъ яркын яшавы да болмаякка усақ.

Бугуънлерде янъы уьйленип айырылысатан аьеллерге де уьйкен эс этпеге керек болады, эгер 2008-нши йылларда аър бир сегизинши аьел бузылган болса, 2016-нши йылда аър бир экинши аьел бузылган. Тойларымыздынъ, дуасларымыздынъ озгарылуьвлери акында айтатан болсақ, соларда да биз коьп янъылыслар йиберемиз, — деди ол.

Руслан Насыров коьп маъселелер акында айтып, солардынъ шешилуъв йоллары излестирди. Оннан баска болып, Эльмурза Саитов, Кайтархан Отегенова, Мухаммад Атангулов, Эльмира Кожаяева, Барият Ярикбаева, Салимет Нукова оъз докладлары ман шыгып соьиледилер.

Крым ногайлары ман, Сургут ерлеринде яшайтаган ердеслеримиз бен Интернет байланысы аркалы катнас туьзилди. Олар да бизим шоьлде яшайтаган ногайлар ушын янлары авырытаганын, миллетимиздинъ келеектегиси акында бугуънлерде ойланмага кереги акында айтып кеттилер.

Элбетте, бугуънлерде конференция бизим ногайымызга бек керекли эм пайдалы эди. Энди сонда коьтерилген сораулар, маъселелер бизим район яшавшыларына, халкымызга пайдалы шешилегине бек сенемиз.

Г. САГИНДИКОВА.

Суьврете: конференция озуьында.

РАЙОН АДМИНИСТРАЦИЯСЫНДА

Алдыда куллыклар коьп

Декабрь айынынъ 11-нши куънинде Ногай районынынъ администрациясында организациялар етекшилерининъ катнасуьы ман аппаратлы йыйын озды. Йыйын басында М.Аджеков (суьврете) спортсмен Кади Магомедовка Сый грамота эм акшалай баргы тапшырды. Кади ден савлыгында кемшилиги болса да, Россия, Болгария, Англия эллеринде тхеквондо эм каратэ бойынша Европа чемпионатында ез медалине тийисли болды. Терекли-Мектеб авыл аъкимбасы З.Аджибайрамов Кади Магомедовка авыл депутатлар карары ман ер участогы берилеегин билдирди. Яс Терекли-Мектеб авылда тувган, аьлиги заманда Махачкалада юридический колледжде окыйды эм Паралимпийский ойындарга аъзирленеди. Оъз ягыннан яс спортсмен район аъкимбасына разылыгын билдирип, тувган ерин суьетаганын айтты, неге десе мунда онынъ балалыгы оьткен. Солай ок, ол оъз тренери А.Менласановка савбол айтты. Разылык соьзлери мен Терекли-Мектеб авыл ясуьйкени Б.Мавлимбердиев эм ястынъ атасы И.Омаров соьиледилер.

Сонъында М.Аджеков оьзининъ Туьрк элине барганы акында хабарлады. Онынъ айтуьына коьре, миллионлаган ногайлар яшайтаган элде коьплеген йолыгыслар оьткерилген, мунда бизим районга йибериликке инвестициялар сораулары каралды. Анкара, Конья, Стамбул калаларында район аъкимбасы авыл хозяйство эм экономика бойынша министрстволары, сатув-промышленный палатасынынъ ваькиллери мен коьрисип, маънели сорауларды коьтерди. Йолыгыслардынъ ийги сырагылары бар деп айтпага боламыз. Туьрк бизнесменлер бизи мен ислемерге аъзир экенин билдирдилер, келеекте тери асыллайтаган завод, теплицалар, юн юватаган, кийим тигетан фабрикалар курмага мыратлар эм амаллар бар. Дагестан Республикасында 5 миллионнан артык койлар бар эм йыл сайын олардан 10 мынъ тоннадан артык юн алынады. Мухтарбий Кошманбетович оларга Туьрк эли мен тенълестиргенде, Россияда газга эм электроарыкка баалар тоьмен экенин айтты. Бу сорауларды толысынша карамага Махачкала каласында келеткан йылдынъ навруз-

коькек айларында экономикалык форум озаяк, мунда юзден артык инвесторлар катнаспага ниетлендилер. Солай ок, бизнесменлерди эт асылла сорауы да кызыксындырды. 2018-нши йылдынъ январь айында форумды аъзирлев аьрекетин юритуъв ушын бир неше инвесторлар келеек, олардынъ коьбиси — туьрк ногайлар, олар Ногай шоьлине келип ислемеге суьедилер. Олардынъ айтуьына коьре, бизим ердеслеримиз ата-бабалары тувган ерге кайтпага, кенъ шоьлимиз оьрленсин деп куллык этпеге суьедилер. Соьйтип соьиледи олар Гельчуг каласынынъ мэри Мустафа Алтын-Таш пан йолыгысканда. Бу ерде халктынъ да анълаганы керек, районымыз дайым оьрленсин деп олар да аьрекет этпеге, оъз соьзин айтпага керекли. Бу сорау уьстинде ойларынъыз тувса, бизим газетамыздынъ бетлеринде ашык этип айтпага боласыз. Биз, район яшавшылары, район аъкимбасы алып барган йолды якламага керекпиз. Солай ок, М.Аджеков келеткан юмада кайдай куллыклар этилинеги акында айтты. Районга республика министрстволар эм уьйкен организациялар етекшилери келееклер. Бу юмадынъ ишинде Орта-Тоьбе авылына газ йибериликке, соны ман байланыста киши юма бир куьнге Карагас авылында газ берилуьви токтаяк. Солай ок, бу юмадынъ ишинде Карасув авылында телефон байланыс куьрыгы салынаяк. Районга ДР Мелиорация министрствосыннан ерлер

мелиорация эм татавылларды тазалав сорауларын шешуъв бойынша ваькиллер, район еринде банкоматлар салув сорауларын карав ушын ДР бойынша Сбербанк етекшиси келееклер.

Йыйын барысында М.Аджеков ДР Савлык саклав министрствосы Ногай район ЦРБ бас врачынынъ орынына конкурс озгарылганын билдирди. Конкурс сырагыларына коьре, бу орынга Фаризат Межитова сайланган. Район аъкимбасы янъы сайланган бас врачын кутлады эм уьстинликли куллыкты йорады. Мухтарбий Кошманбетович авыруьвларды дарманлар ман канагатлав бойынша больница куллыгы район администрация эм правосаклав органларынынъ тергеви астында экенин билдирди. Оъз ягыннан Ф.Межитова район аъкимбасына савбол айтты эм кыйын сорауларды шешуъв уьстинде ислеегине сендирди.

Туьрли категориялы ерлерди дуьрыс кулланув бойынша УСХ етекшиси А.Аманов шыгып соьиледи. Саваплык «Инсан» фондынъ етекшиси А. Атангулов район организацияларына Сакатлар куьнине багысланган шарда катнасканы ушын оъз разылыгын билдирди. Ол Билимлендируъв управленисининъ етекшиси К.Отегеновага «Инсан» фондыннан разылык тапшырды.

Э. КОЖАЕВА,

«Шоьл тавысы» республикалык газетасынынъ бас редакторы.

«НОГАЙСКИЙ РАЙОН» МР ДЕПУТАТЛАРЫ

Кезекли сессия

2017-нши йылдынъ карагыс айынынъ 14-нши куьнинде 10 саьатте «Ногайский район» МО администрациясынынъ меканында Дагестан Республикасынынъ «Ногайский район» МР Депутатлар Йыйынынынъ 13-нши кере шакыртылган кезекли сессиясы озгарылады.

Р. Насыров,

«Ногайский район» МР Депутатлар Йыйынынынъ председатели.

Онынъ ис куьндегигинде тоьмендеги сораулар караладылар:

1. «Ногайский район» МО-сынынъ бюджет проекти акында.
2. Туьрли сораулар.

Аьрекети онъайлыкка каратылган

Бу айдынъ басында Дагестан Республикасынынъ Аькимбасынынъ куллыгын юритувщи Владимир Васильев Россия Президенти Владимир Путин мен йолыгысып, озъ аьрекети эм ол басшылайтаган регионда социаллык-экономикалык аьллери акында хабарлады. Бириншилей, республика басшысы Владимир Путинге дагестаншылардан исси салам айтты эм олар, республикага кыйынлы заманлар туьскенде, элимиздинъ басшысы келгенин эсинде саклайтаганын билдирди.

Владимир Васильев Дагестан Республикасында экономика (авыл хозяйство, курылыс) яктан аьллер осалтувыл экенин айтты, ортак кыйын акы 5,1 процентке оьсти, граждандардынъ келимлери де 3,3 процентке коьтерилдилер. Солай ок, Дагестан Республика Аькимбасы федераллык орталыгыннан этилинген ярдам уьшин савбол айтты.

— Савлык саклав бойынша аьллери акында айтсак, туберкулез мараздан оьлим 11,5 процентке, йол-юрис кателенуьвлерден — 4,4 процентке туьскен. Болса да, аьли де белсен куллык юритпеге керек. Ызгы заманда онкология мара-

зыннан оьлимлер коьп болды, биз 151 аьдем йойыттык, 8,3 процентке оьсти оьлимлер, сонынъ себеби — дарманларга акша етпейди, карайтаган алатлар эскиргенлер. Бизге Савлык саклав министерстводан специлистлер келеек, биргелесип сол сораьды шешермиз деп ойлайман. Сондай йолыгыслар бек керек деп ойлайман, яньыларда Билимлендируьв министерстводан О.Васильева келди, бек аьруьв иследик. Бизде регионда аграрлы комплекс ийги ислеиди. Школага дейимги билимлендируьв акында да айтпага керек болады. 2013-нши йылдан алып 108 яньы балалар бавлары курылган, маьселе аьли де бар, оны биз ерли карыжлар ман шешпеге боламыз, биз сол затты ийги этип аньлаймыз, неге десе шеретте йырма мынъ баладан артык турады, — деп хабарлады В.Васильев.

Йолыгыстынъ тамамында Дагестан Республика Аькимбасы дагестаншыларды аньлайтаганын, коьретаганын, республика яшавшылары да оны коьтергишлейтаганын айтты. Бирге косылып алдыга барармыз деген сенимлигин эситтирди.

ЯШАВШЫЛАРДЫ ДИН-ЭДАПЛЫК ЯКТАН ТЕРБИЯЛАВ МАЪСЕЛЕЛЕРИ БОЙЫНША НОГАЙ РАЙОН ЯМАГАТ ОРГАНИЗАЦИЯЛАР ЭМ ЕРЛИ САМОУПРАВЛЕНИЕ ОРГАНЛАРЫНЫНЪ КОНФЕРЕНЦИЯСЫНЫНЪ

Резолюциясы

2017-нши йылдынъ 8-нши декабринде Ногай районынынъ Терекли-Мектеб авылында «Ямагаттынъ эдаплык эм социаллык онъайлыгы: маьселелер, борышлар эм оларды шешуьв йоллары» деген темага район конференциясы озгарылды. Конференцияда ямагат эм дин организациялардынъ ваькиллери, оькутувшылары, медициналык куллыкшылары, уьйкен класслар оькувшылары эм ерли самоуправление органларынынъ куллыкшылары катнастылар. Аьлиги заманда инсанлардынъ дин-эдаплык яктан тербиялав маьселелерине айырым маьне бериледи. Конференцияда шыгып соьйлегенлердинъ айтувына коьре, кай-бириси дин-эдаплык тербиялав, яслардынъ юреклерине аьдеттеги дин эм эдаплык бааларды эндируьв — ямагаттынъ тербиялав исининъ бас борышы.

Конференция катнасувшылары район ясларынынъ тербиялавынынъ негизинде патриотизм сезимлери, ямагатга граждандар ара макулласувдынъ беркитилуьви, туьрли миллет, дин эм социаллык граждандардынъ бир-бирисин аньламлыгы туратаганын белгиледилер.

Конференция катнасувшылары конференцияда оькылган докладлар бойын-

ша озъ ойларын айттылар эм маслагат эттилер.

1. Ерли самоуправление органлары эм ямагат организациялар, билимлендируьв эм маданият учреждениелер, район дин организациялардынъ бас борышы деп ясларды дин-эдаплык яктан тербиялавды санамага.

2. Ясларды дин-эдаплык яктан тербиялав бойынша куллыкты белсенлетуьв ниет пен район администрациясына эм Депутатлар Йыйынына муниципаллык районынынъ аькимбасынынъ орынбасарларынынъ биревининъ басшылавы ман район Координационлык советин туьзбеге.

3. 2018-нши йылдынъ биринши кварталында экстремизмге эм терроризмге карсы турув маьселелери бойынша ерли самоуправление органларынынъ семинар-кентьесин озгарув.

4. Билимлендируьв учреждениелерине озъ куллыгында дин учреждениелери мен тар байланыс тутпага.

5. Маданият, билимлендируьв учреждениелерине эм ерли самоуправление органларына мынълаган оьмирлер узагында йыйналган ногай маданиятын, адабиятын саклав бойынша куллык юритпеге.

6. Тувган тилимизди саклав эм таралтув сораьын ашык этип район яшавшыларына коьрсетпеге керек.

Ногай тилинде созликлер, ногай авторлардынъ шыгармаларын баспалав сораьларын да коьтермеге керек.

7. Туьрли тармаklar специлистлерин шаькырып, «Яс аьел школасы» деген клубтынъ аьрекетин яньыртув.

8. Баска ерлерде ислеитаган оькутувшыларды районга кайтарувга амаллар туьзуьв эм оькутувшыларды аьзирлев бойынша муниципаллык программады аьзирлемеге.

9. Район администрациясы ман аьелдинъ сыйын коьтерув эм коьтергишлев бойынша проект аьзирлемеге эм алмага керек. Ямагат организациялары ман биргелесте район больницасы аьел, аналык, балалык оьрленуьв маьселелерине багысланып, шаралар озгармага керекли.

10. Ногай районында Терроризмге карсы комиссиясыннынъ планына «2013-2018-нши йылларда Россия Федерациясында терроризм идеологиясына карсы турув» Комплексли планын яшавга шыгарув ниет пен туьрленислер киритпеге.

11. Ясларды баска регионларда яшайтаган эм оькытаган ерлерде кир идеологиядан коршалав эм саклав ниет пен айырым аьдемлерге билдируьвлер йыйнав эм келеекте олар ман ислемерге.

12. Терроризм идеологиясын таралтувшылар, дембиге тартылган ваьхабизм

яклавшылар ман дин куллыкшыларына эм баска ямагат организацияларга тербиялав исин юритпеге.

13. Айырым маьне ногай халкымыздынъ аьдетлерине бермеге керекли, солардынъ ишинде орын табатаган эрши аьдетлеримизди тайдырув керекли болады, аьдем оьлген заманда туьйиншик, тастамал, азык-туьликти пайлавды, дуаслардагы сыпырады тойга аьзирлегендей туьзуьвди эм баска эршиликлерди токтатув керек.

14. Медресе директоры Мухаммадрасул Атангуловка дин окувларына ерли яшавшыларды уьйретув бойынша курслар ашпага маслагат этпеге.

15. Авыл поселениелер ерлеринде ямагат-политикалык аьллерди ойласув ман байланыста йыйнар озгармага.

16. «Ногайский район» МР Депутатлар Йыйынынынъ карары ман «Червленые буруны» оькимет заводынынъ уьш фермасына алдынгы ногай атларын кайтармага — «Ферма 1» - «Баьтир», «Ферма 2» - «Буйрат», «Ферма 3» - «Ак - сув», бу карар район яшавшыларынынъ аваслыгы эм тилеги бойынша алынмага керек.

Резолюция 2017-нши йылдынъ 8-нши декабринде алынган.

Оьз элинде койылган

Яньыларда Махачкала каласында Аьскерлер камырында 1943-нши йылда Ленинград областинде ян берген совет аьскерши, дагестаншы Мухаммед Казбековтынъ мейитин коьмуьв шарасы озды. Шарада ДР Аькимбасынынъ куллыгын юритувщи Владимир Васильев, Дагестан Халк Йыйынынынъ спикери Хизри Шихсаидов, республика Оькиметининъ председателининъ куллыгын юритувщи Абдусаммад Гамидов, ДР Оькиметининъ эм Аькимбасынынъ Администрациясынынъ етекшиси Владимир Иванов, республика муфтийи Ахмад-хаджи Абдулаев, министерстволар эм ведомстволар етекшилер, депутат корпусынынъ агзалары катнастылар.

Шарады ДР Оькиметининъ биринши орынбасарынынъ куллыгын юритувщи Анатолий Карибов ашты. Ол быйыл март айында ТОКС отряды ман излев куллыктар юритилген эм Бабаюрт районынынъ яшавшысы сержант М.Казбековтынъ мей-

ити табылганын билдирди. Оьз соьйлевинде В.Васильев буьгуьн баьриси де Мухаммед Казбековтынъ коьплеген йыллар артта эткен йигитлиги уьшин басын иедилер деген созди айтты.

— Ол йигерли аьдем болган, онынъ мейити мен бирге Ленинградты коршалавда эткен баьтирлиги уьшин алган медали де табылган. Баьтирлер уьйге кайтып келгени бек ийги. Мен ак юректен баьрисине де, аьскерши мен аманласпага келгени уьшин, разылык билдиремен. Аьр бир кайтпаган аьскерши уьйге келмей туьрп, согыс кутылмаиды. Излев юритетаганларга эткен исиниз уьшин уьйкен разылык билдиремен, сиз бизге сес-хабарсыз йойытылганлар акында эсти кайтарасыз, — деди ол.

Соьйлегенлер баьриси де согыс эскеруьвлер оьткир этип бизим эсимизди сол кыйынлы йылларга кайтарып, аьр бир аьскершидинъ акында хабарлайды деп айттылар.

Ветеран организациялар, афган оьзгеслердинъ катнасувшыларынынъ эм сакатларынынъ Координационлык советининъ председатели О.Муртазалиев республика етекшилерине савбол айтып, Махачкала каласын Аьскерлер Данъкынынъ каласы деп атамага керегин белгиледи.

Мейит пен бирге аьскершидинъ байыр затлары да табылган, олар баьтирдинъ немесеси Губай Казбековага берилди. Аьскершидинъ камырына гуьл байламлар салынды.

Газетага язылув барады

Мен язылганман, а сен ше?

Аьдемлер мен бирге суьйинишли эм кайгылы куьнлеринде

Уьстимиздеги 2017-нши йылдын 18-нши декабринде Россиядын ЗАГС органлары оззинин 100 йыллыгын белгилеелер. Сосы йыллар ишинде ЗАГС органлары жамааттын айырымас кесеги болганлар. 100 йыл ишинде бир неше неси аьдемлери тувган эм аьел курганлар, сосы суьйинишли озгерислерди ЗАГС куллыкшылары эсапка аладылар. Солай ок, белгиленген мереке тек кеспи байрам болып калмайды, ол бизим аьр биримизге де ювык.

Биз кеспи байрамы алдында Ногай районнын ЗАГС боьлигинин етекшиси Барият Саллыбаевна Ярикбаева ман (суьвретте) йолгысып, озимизди кызыксындырган сорауларды бердик.

– Барият Саллыбаевна, сизди кеспи байрамын ыз бан кутлаймыз. Халкка керекли аьрекетингиздин эм районнымызда ЗАГС органларынын курылувынын тарихи акында бир эки авыз соьз айтканын ызды суьемиз.

– Ногай районнда ЗАГС боьлигинин тузилуви акында шайытлаган кагытлар, оькинишке, калмаган. Ама ЗАГС боьлигинин архивинде биринши актлар язылувы сакланады эм оларга таянып, боьлик 1935-1936-ншы йылларда курылган демеге болады.

Аьр бир аьдем яшавында бир кере болса да, ЗАГС органларынын эсигин ашкан. Мунда олар эн де маьнели документлер ушин келедилер, айтпага: баладын тувувын шайытлав, аьел тузуув, тагы да атасынын атын балалары-

на беруув, тукумын, атын, атасынын атын авыстырув, кайтадан шайытламалар алув, гражданлык аьлинин актынын язылувына туьзетувлер косув сораулары бойынша эм ювыгынын дуньядан кешувин шайытлаган кагытын алмага. Солай ок, боьликте шатлыклы аьде аьел курылувынын эм бала тувувынын регистрацисы этилинеди. ЗАГС органлары аьр бир аьдемди олардын яшавын кезеклерин язып, яшав ман етип юредилер демеге де болады.

Бир юма ишинде бизим боьликке юзге ювык аьдем келеди. ЗАГС боьлиги мен йыл сайын 600-700 гражданлык аьллеринин актлары регистрацисыланады, 600 юридический маьнели аьрекетлев этиледі.

– Сизин куллыгын ыз яшав ман, аьел мен байланислы болса да, санларды да айтып озбаса болмас деп ойлайман. Буьгуьнлерде статистика бизде кайдай? Сол зат районнымыздын демография аьллерине кайдай демевлик этеди?

– 2012-2017-нши йылларда районнымызда тувган балалардын саны – 2023-ке еткен. Ол дуньядан кешкен аьдемлердин саныннан 2,4 кереге артады. Аьдемлердин санынын озсуви ызгы 5 йыл эм 9 ай ишинде 1197 аьдем болады.

Тувып, регистрациса этилинген балалардын эм оьлгенлердин санына коьре, районнымызда демографиялык аьллер оньайлы эм районнымызда яшаган аьдемлердин саны озседи. Ама муннан алдынгы 5 йыллык-та (2007-2011-нши йыллар)

бала тувувынын эм аьдемлер оьлувинин анализи, алдынларда тувганлардын саны оьлгенлерден 3,8 кереге артатан болганын коьрсетеди. Аьдемлердин санынын озсуви 1431 болган.

– ЗАГС боьлигинде оз ислерин яваплы толтырган эм толтыратаган куллыкшылар акында да айтып озганын ызды суьемиз.

– Кеспи байрамыннан алдын оз ислери мен Гражданлар аьллеринин актларын язув боьлигинин оьрленувин оьзлеринин ислери мен уйкен уьлис коскан ветеранлар, ЗАГС боьлигинин етекшислери А. Чинаевады, С. Койлакаевады, Е. Арслановады, У.Мутаировады, Ф. Межитовады, авыл специалистлери К. Кенжегуловты, Е. Озганбаевады, Н. Аьубекеровады, К. Зарманбетовады, С. Балгышиевты, С.Шураевады, А.Капашовады, Н. Матаевады, Г. Аьубекеровады, З.Мурзаевады, З. Оразбаевады эсиме алмага суьемен.

Бу ашык юрекли, шыдамлы аьдемлер, олардын иске яваплыгын эм усталыгын белгилемей болмайман. Олардын коьбиси бизим арамызда йок. Арамызда йок аьдемлердин акында эсти биз юреклери-мизде саклаймыз.

Бу куьнлерде уста специалистлер Т. Суьондикова, авыл поселениелер специалистлери Д. Бегалиев, Р.Аджиева, Т. Муталимова, Д. Аджибекберова, С.Озганбаева, З. Темербулатова, А. Аджигельдиева, С.Аьубекерова, З. Асманбетова бажарымлы юритедилер.

Аьр бир куллыкшымыздын оз исине шынты суьйими эм яваплыгы бизим биргелес аьрекетти ийгилендирувге демевлик этеди. Оннан озгелей, боьлик куллыкшылары аьелдин сыйын коьтеруув эм беркитувге каратылган куллык юритедилер. Солай ок, ЗАГС органларынын куллыкшылары сизи мен бирге суьйинедилер эм тынышта тек документлерди тувра толтырып бажарган, йогары оьлшемде аьзирленген, соны ман бирге тань, баскалардын суьйиниш эм кайгырув сезимлерине эс этип билген, юмсак юрекли аьдемлер ислемерге тийисли.

Хабарласувды
Н.Кожаева юриткен.

Суьйген иси емисин береди

Дагестан Республика бойынша Федераллык казначейство управлениесинин Ногай району бойынша боьлиги 8-нши декабрьде Россия казначействосынын туьзилуув куьнин белгиледи. Онда терен билимли, оз иси не алал куллыкшылар оз косымын этип келедилер.

Сол организацияда 6 йыл бойында Эмина Зейнадин кызы Шангереева да (Аджибайрамова) оз исин яваплы толтырып келеди. Эмина асылы ман Ногай районунын Кумлы авылыннан болады. Ол Зейнадин эм Мадина Аджибайрамовлардын аьелинде тунгыш кызы болады. Эмина эм онын синглиси Елена да Кумлы авылынын Д.Шихмурзаев атындагы орта мектебин алтын медалине тамамлап, оз мектебинин, авылынын сыйын коьтергенлердин бири боладылар. Акылбалык, каьмбил, тань, билимге ымтылган ногай кыз оз билимин ДГУ-дын экономика факульте-

тинин патшалык муниципаллык управление боьлигине туьсип, очно тамамлаган.

Йогары билим алган кыз, бас деп ГУП «Ногайлес» организациясында бухгалтер болып аьрекет этеди. Оннан сонь, ол 2011-нши йылдан алып Дагестан Республика бойынша Федераллык казначейство управлениесинин Ногай району бойынша боьлигинде 1-нши дережелли специалист болып, оз ис аьрекетин яваплы толтырып келеди. Юрегинь мен сайлаган кеспи, эткен исинь кайзаманда да аьдемге суьйиниш аькеледи. Соьйтип, оз иси не Эмина да савлай берилип, алдына салынган ис борышларын йогары оьлшемде толтырып келеди. Эминага ис аьрекетинде коьрим болган, бай сулыбы ман боьлискен, ис йолдаслары да бар.

– Солардын бири-си – ис йолдасым Гульзара Суьондикова. Гульзара терен билимли специалист,

ол яслар ман оз сулыбы ман боьлисип, керекерде аьнлатып, ярдамла-сып келеди, – дейди Эмина Зейнадин кызы ис йолдасына оз разылыгын билдирип.

Оз исин йогары дережеде толтырып келген Эмина Зейнадин кызы коьп кере Сый грамоталар, разылык хатлар ман савгаланган.

Суьйген исиннен баска, кыскакылдын суьйикли аьели де онын яшавын толы, маьнели этип келеди. Эри Алимхан ман курган татым аьелинде олардын балдан таьтли Альмира эм Тамерлан аьвлетлери куьзин арттырып келедилер. Сол тувыл ма наьсип дегенин?

Эминадын яшавында, патшалыгымыз ушин этетаган пайдалы эм маьнели исинде келеекте де бийик етимислер, ийги озгерислер коьп болганын сагынамыз!

Г. НУРДИНОВА.

Суьвретте: Эмина Шангереева ис орынында.

ШАРА

Кызыклы оьтти

Яньыларда Калинин авылындагы С.И.Капаев атындагы мектебинде завучлар семинары уйгынланып оьтти. Онда Ногай районунын баьри мектеблер етекшислеринин уйгынлав иси бойынша завучлары ортакшылык этилер. Семинарды мектеб етекшисинин уйгынлав иси бойынша завучы Нарбике Ашим кызы Джумагельдиева эм аьр бир класс етекшислери туьзилген программа бойынша юритилер.

«Янью заман. Балаларды тербиялавда янью йолларды табув» деген семинардын темасына коьре аьр бир класста класс саьатлери озгарылдылар. 5-6-ншы класс окушы-

лары мектебке келген конакларды ятлаулар ман, йырлар ман хош коьрип алдылар.

«Ден савлыкты сакламага, оз-озиме ярдамла-саман» деген класс саьатин, ден савлык дерисин 2-нши класс етекшиси Э.Акманбетова юритти. 9-ншы класс етекшиси Э.Аьдулгапованын етекшилиги мен озгарылган «Бизим заманымыздын баьтири» деген шара ердесимиз Э.Аджигельдиевке багысланган эди. Баска болып, 4-нши класс етекшиси С.Кульдиева, 6-ншы классетекшиси Ф.Оразбаева туьрли темаларга класс саьатлерин озгардылар.

Н.Джумагельдиева окушыларга деп ойын да уйгынлап озгарды. Ойын бек кызыклы оьтти. Ойында окушылар оз оьнерлерин коьрсетилер, йырлар йырладылар, бийидилер, ятлаулар айттылар. Шара оьткен зал ярасы-кланган эди. Семинардын соньында конаклар шара бойынша оз ойлары ман боьлистилери. Семинар бек кызыклы, йогары дережеде оьтти.

Келген конакларга семинар бек ярады.

Шарадын соньында келген конаклар сыпырадагы туьрли зияпетлерден таттылар.

Г. ЯНГАЗИЕВА.
Калинин авылы.

СХОД

Ийги ислерди яшавга шыгарып

Янъыларда Кизляр районынын Нововладимировка авылында оьткен сходта район аккимбасы А. Погорелов, администрация ЖКХ, архитектура эм курылыс боьлигининь етекшиси В.Старчак, Кизляр районынын илми эм халк билимлендируьвининь профсоюз куллыкшылар организациясынын председатели Т.Имартов ортакшылык эттилер.

Гражданлар сходнда балалар бавынын, мектебинь эм маданият уйининь келеектеги курылысына кадастрлы паспорт алувы, авылды электроэнергия ман канагатлавды ийгилендируьви, мектебти йылытувга газ йибериуьви, «Ногай Эл» деген миллет-маданиятлык ямагат организациясынын туьзилуьви, халктын кол усталыгы ман эм авыл хозяйстволык кеплерининь аьрекетин мен каьрлек «Зарманбет авылы» деген миллет-экологиялык туьзилуьви акында сораьлар коьтерилдилер. Район аккимбасы А.Погорелов авыл яшавшыларына кайбир сораьлар бойынша аьнлатуьлар этти. Сойтип, ол мектебке газ еткеруьвининь сораьы бой-

ынша маьселе шешилгени акында билдирди.

Балалар бавынын, мектебинь, маданият уйининь келеектеги курылысларына ердинь берилуьви бойынша сораьы да каралды. Район аккимбасы А.Погорелов авыл администрациядын аккимбасы М-Р. Курбановка авыл ясуькенлерининь совети мен бирге бу объектлердинь курылысына ер белгилемеге, баска болып ер участкалардын межеваниесин аьзирлемеге керегин айтты.

А.Погорелов балалар бавынын эм мектебининь курылысынын планын яшавга шыгаруь бойынша, район етекшилери баьри куьшин салаатаганы акында йыйылганларга билдирди.

— Район авылларын,

сонын ишинде, сизинь авылынынь да электроэнергия ман канагатлав бойынша маьселелер акында, Дагестаннын электроэнергия ман канагатлаьшы тармак компаниясынын етекшилевине де билдирилген. Бу сораь дайым да район администрациясынын тергев астында турады, — деп белгиледи А.Погорелов. Район аккимбасына авылда телефон байланысы осал акында сораьды авыл ясуькенлер советининь агзасы О.Курманбаев берди.

— Янъыларда бу сораь ДР байланыслар бойынша министри мен каралды. Авылда телефон байланысынын ьышкасы салынаяк, — деди район аккимбасы.

«Ногай Эл» деген миллет-маданиятлык ямагат организациясы туьзилуьви бойынша сораьга да уьйкен маьне берилди. Онын бас борышы миллет ямагатына киретаганларды миллет тарихинде, маданият-тарих аьдетлеринде тербиялав болады. Сонын уьшин бу организациядын туьзилуьви бойынша Огузер авылда оьтеек йыйынларда ортакшылык этпеге деп, алты делегат сайланды.

Район аккимбасы йолыгыс тамамын келтире келип, тувра эм ашык хабарласуь уьшин авыл яшавшыларына уьйкен разылыгын билдирди.

Сувьретте: власть вьакиллери мен йолыгыс.

ШАРА

Енъуьвши болды

Янъыларда Кизляр каладын тербиялавшысы ногай Уланбийке Толеген кызы Мурзаева 2-нши дережели дипломына тийисли болды. Тербиялавшы «Россия тербиялавшысы» деген ярыстын республика бойынша кезегин етимисли оьтип, Савлайроссиялык ярысынын енъуьвши болды. Кизляр районынын мэри А.Шувалов 7-нши декабрьда «Радуга» балалар бавынын тербиялавшысы Уланбийке Мурзаева ман йолыгысып, Москва каласында оьткен «Россия тербиялавшысы» деген III Савлайроссиялык ярысынын катнасуьшысын енъуьви мен кутлады. Кизляр каласынын мэри енъуьвдинь айырым маьнеси эм белгиси акында айтты. — Бу тек федераллык оьлшемде казанган йогары кеспилик специалистине тувыл, балалар бавынын куллыкшылары, каладын педагогикалык ямагатлыгы уьшин де савга болады. Сиз, элимиз оьлшеминде тек оьз учреждениеньизди, каланьызды тувыл, республикамызды да тийисли коьрсеттиньиз.

Республикада каладын билимлендируьв тармагы ийгилердинь бириси деп саналады. Специалистлеримиз келеекте де каламызды, республикамызды йогары оьлшемде оьткен ярысларда тийисли коьрсетегине сенемиз. Яс болса да оьнерли, билимли тербиялавшыга исинде келеекте де етимислерди, ден савлыкты, уьстинликлерди йорайман, — деди А.Шувалов.

Савлайроссиялык ярысынын енъуьвши Уланбийке Мурзаевага кала аккимбасы разылык хатын, шешекейлер эм савга тапшырды.

Енъуьвши ногай кызга кутлав соьзлерин администрация аккимбасынын орынбасарлары да айтты, оьз разылыкларын билдирдилер.

Енъуьвши кыз оьз коьнлиндегиси мен боьлискенде, Москвага бараяктан алдын оны тынышсызландырган сезимлери акында айтты.

— Савга тапшыруьв мундай йогары оьлшемде оьтер деп ойламаган эдим. Оьз ис йолдасларым ман хабарласпага, сынавлар ман боьлиспеге, янъы пайдалы затларды уьйренмеге бек кызыклы эди. Ярыс тамамын билгенше, мундай етимиске, енъуьвге етисермен, деп ойлаган эдим. Мага ийги куллык этуьв, янъы ойларды яшавга шыгаруьв уьшин меним енъуьвим демевлик болады, — дейди енъуьвши кыз.

Сувьретте: Уланбийке Мурзаевады кутлав мезгили.

ЙИГИТЛИК

Ясларга коьрим

Россиядын патшалык эм согыс аьрекетшиси Магомед Гусейнович Баачилов 1962-нши йылдын 23-нши ноябринде Дагестан АССР-нын Чародин районынын Мугухур авылында тувган. Кишкей Магомед 5 ясына толганда, онын аьели Махачкалага коьшеди. Бир йылдан сонь ол Махачкаладын 38-нши номерли школасында билим алып

баслайды. Школады кутарганнан сонь, М. Баачилов «Дагрыбпром» производстволык биргелесте слесарь-наладчик болып ислейди. 1984-нши йылдан алып, Гражданлыкавиациясынын Троицкий авиационный-технический училищеди тамамлап, Махачкаладагы летний отрядтын техниги болып куллык этеди.

1987-нши йылда СССР-дын МВД органларында аьрекетин бардырып баслайды. 1997-нши йыл Россия МВД-сынын Ростовтагы Йогары школасын оқып кутарады. Муннан бир йыл алдын Дагестаннын Первомайское авылында Салман Радуетинь караклары ман аманатка алынган аьдемлерди босатуьвда катнасады. Сол аьсерде Магомед Гусейнович СОБР-дын (Тез

етуьв специальлик отряды) командирининь орынбасары болган. 1999-нши йылда ол Дагестаннын Цумадин эм Ботлих районларына келген караклар ман йигитлерше согыскан. Кеспи борышын толтыруьвда йигитлиги уьшин РФ Президентининь буйрыгы ман (14.05.2007й.) милиция полковниги Магомед Гусейнович Баачиловка Россия Федерациясынын Баьтири деген сыйлы ат берилген. Ол йигитлик ордени мен, «За отвагу» эм «За заслуги перед Отечеством» 1-нши эм 2-нши дережели медальер мен савгаланган.

2009-нши йылдын 24-нши июлиннен алып М.Баачилов ДР кавыфсызлык советининь секретари болады.

Н. КОЖАЕВА.

Сувьретте: М.Баачилов.

ИС БАЬТИРИ

Атаклы аьелиннен болады

Халкымыздын, районьмыздын атын-данькын шыгарган йигитлердинь арасында «Червленные буруны» йыныслы койлар оьстируьвши патшалык заводунын бас койшысы Камо Баймурзаевич Сабутов айырым орынды тутады.

Баслангыш мектебти 1937-нши йыл кутарып, кишкей Камо атасына, белгили койшы Баймурзага кой бакпага ярдамласып баслайды. Уллы Аталык согысы совет халкынын енъуьви мен биткен сонь, Камо Сабутов атасынын сулыбын армаган да арттырган. Сойтип, ол оьзи баккан отардын санын оьстируьв эм койлардын янъы йынысын аьзирлев уьстинде куллык этип баслайды.

Оьз исинде уйгынлав сулыбын да алган сонь, 1949-нши йыл Камо кошкардын орта шеккисин 42 килограммга еткерип, оннан орташа 8 килограмм юн кыркады. Бу коьрсеткиш аьли де етисилмеген бийиклев эди. Онын отарында оьстирилген йыныслы кошкарлар

Орта Азияга, Казахстанга, Оренбург областине эм Монголияга сатылганлар. Сондай тукумлы кошкарларды оьстируьв сулыбын алмага Камо Сабутовтын бригада-сына Совет Союзынын баьри якларыннан да келетаган эдилер.

Авыл хозяйство тармагында айырым уьстинликлери уьшин «Червленные буруны» йыныслы койлар оьстируьвши патшалык заводунын бас койшысы Камо Баймурза уьылы Сабутов СССР Оьр Советининь Указы ман 1965-нши йыл Социалист Истинь Баьтири деген атка тийисли болады. Баьтир койшыга Ленин ордени эм «Орак эм Шоькиш» алтын медали тапшырылады.

Соньгы йылларда да мал оьстируьв тармагында етимисли иси уьшин Камо Сабутовка сый этилип турган. Ол ДАССР Оьр Советининь эм Ногай район Советининь депутатлары болып сайланган. Солай ок, атаклы койшы 1971-нши йыл Ис Кызыл Байрак ордени мен савгаланган.

Сулыплы койшы Камо Сабутовтын ис коьрсеткишлери шуга юнли йыныслы койлар оьстируьвдинь негизин салуьвга уьлис коскан.

Камо Сабутов йогары атына, савгаларына, дережесине карамай, сав яшавы бойынша мал оьстируьв мен каьр шеккен, малга карав бойынша оьз сулыбын арттыруьв уьстинде ислеген.

Буьгуьнлерде яшав баалыклары туьрленип, алды сырага тек акша шыкканда, Камо Сабутовтай кыйын суьерлердинь ийги атын атамага, шоьл баьтирлерин халктын эсине тагы да бир салмага суьемен.

М. КОЖАЕВ.

ЭСТЕЛИК

Баьтирге багысланган эди

Бу йылдын декабрь айдын 3-нде Калинин авыл С.И.Капаев атындагы мектебинде Ногай районынын баьтир ясы Эльдар Аджигельдиевтинь 45 йыллык мерекесине багысланган шара уйгынланып озды. «Сен дайым да бизим эсимизде» деген шарады мектебинь китапхана куллыкшысы Гульжаминат Кусеп кызы Янгазиева юритти. Бас деп, шара юритуьвши бизим баьтир уьылымыз Эльдар Аджигельдиев акында толы хабарлады. Йыйыл-

ганлар бир такыйка уьндемей турып, баьтиримизди эске алдылар.

Сонь 7-нши класс окуьшылары баьтирдинь акында кызыклы хабарладылар. Окуьшылар Залина Маналова, Камилла Эсиргепова, Рюзана Бальгишиева йигитимиз акында язылган шаир Салимет Майлыбаевадын ятлавларын йыйылганларга оқып эститтирдилер. Шара оьткен залында выставка, баьтирге багысланган муьйиси ярастырылган эди. Шарады

тамамлай келип, соьз баьтир яс Эльдардын аьптеси Рамзия Ахмат кызына берилди. Бизим баьтир ясымыз Эльдар Аджигельдиев авыл яшавшыларынын, мектеб куллыкшыларынын, окуьшылардын эсиннен оьмирге таймак! Ол дайым да эстелик болып, халк эсинде сакланар!

Шарадын соньында окуьшылар шешекей байламын йигиттинь эстелигине салдылар. Сойтип шара бек кызыклы оьтти.

БИЗИМ ХАБАРШЫ.

Эсап бердилер

Район маданият уйинде Терекли-Мектеб авылды канагат-лайтаган участковыйлардын эсап беруви озды.

Баъри де патшалык эм коьбиси муниципаллык учреждениелер эм организациялар Терекли-Мектебте орынласканлар. Солай ок, район орталыгында 11 аьдем окуйтаган Абу Ханифа атлы медресе аьрекет этеди. Авылда 200 туькенлер эм ямагат тамакланатаган пунктлар куллык этеди.

Ямагат-политикалык эм криминогенлик аьл йылдын басыннан алып Терекли-Мектебте бир кепте болып келеди. Ямагат йорыкты коьлем аьдем йыйылып бузув аянланмаган, солай ок миллетлер ара эм дин негизинде урыслар болмаган.

2017-нши йылдын ишинде Терекли-Мектеб администрациясын канагатлайтаган участковый уполномоченныйлар ман 12 кыянатлык, 169 административлик ыхтыяр бузувлар, граждaнлар ман бир тил табув аркасында 59 билдируув алынган, сонын ишинде экстремизм бойынша – 8 эм 4 аьдемнин туратаган ери белгиленген, сонын ишинде Ногай район бойынша ОМВД излейтаган 1 аьдем.

Полициядын участковый уполномоченныйлары наркотикли амалларды таралтатаган аьдемлер акында билдируув алув ушин граждaнлар ман бир тил таппага шалысадылар. Эсап беруув мезгил ишинде наркотикли амаллар айланувы ман, туьбек пен савда этуув мен байланыслы кыянатлык белгиленмеген. КоАП РФ 6.8 статьясы бойынша 1 административлик пра-

вобузув табылган.

Эсап беруув мезгилде Терекли-Мектеб авыл администрация еринде полициядын уполномоченный участковыйлары дин экстремизмге эм ясларды НВФ сырасына тартува карсы шаралар озгарганлар. Дин экстремизмнин зарары акында яслар арасында аьнлатув куллык юритуув бойынша Терекли-Мектебтин диншилери мен йолгыс озгарылган.

Кыянатлыктын алдын шалув эсапта ОМВД-да Терекли-Мектебтин 102 яшавшысы турады. Полициядын уполномоченный участковыйлары бу аьдемлер мен кыянатлыктын алдын шалув бойынша дайымлык куллык юритедилер.

Солай ок, полициядын уполномоченный участковыйлары Терекли-Мектебте регистрациясыз яшайтаганларды яде бизим элде баска элдин граждaнларынын турув йосыгын бузатаганларды билуув мыратта уй-уйге кирип тергев куллыгы юритиледи. Миграциялык законодательство тармагында тергевлер аркасында 5 административлик правобузувлар табылган.

УУП ОМВД-дын баска куллыкшылары ман бирге диверсионный-террористлик актлар болдырмас ушин хыйлы куллык юритедилер. Полициядын уполномоченный участковыйлары озлери канагатлайтаган ерде коьлем маданият, спорт шаралар озгарылган мезгиллерде ямагат йорыкты саклав куллыклар юритедилер. Яшавшылар арасында сак болмага тийисли, шек калдыратаган зат-

ларга эс этуув керекли экени акында аьнлатув куллык этиледи.

ПДН инспекторлары ман бирге 22 саьаттен сонь ямагат ерде ясуькенлерсиз юрген балаларды белгилев бойынша куллык юритиледи. Озгарылган куллык аркалы 1 правобузув табылган эм сол ис ясы етпегенлер мен куллык этуув бойынша комиссияга йиберилген.

Бу куьнлерде байыр малларды аман саклав соравы оьткир турады. Сувыклар туьсуув мен бирге Ногай район еринде тувар малдын йок болувы ййы йолыгатаган болды. Район авылларында, сонын ишинде Терекли-Мектебте, тувар мал туьнде кырда калады, куьндиз бактажысыз багылады. Сондай аьл урыларга малды аькетпеге оньайлык тувдырады. Сонын ушин де малга куьндиз де, кеше де карав кереги акында яшавшыларга аьнлатылады.

Солай ок, шыгып соьилевлерде полиция капитаны И.Акманбетов, полиция майоры К.Кусепов, полиция капитаны Ш.Рамазанов, полициядын тамада лейтенанты А.Тунгатаров, полициядын киши лейтенанты А.Танбулатов ортакшылык эттилер, оьз ерлеринде кайдай куллык этилетаганы акында билдирдилер.

Солай ок, Россия ОМВД-сынын Ногай районы бойынша етекшиси, полиция подполковниги А.Койлубаев, «село Терекли-Мектеб» СП МО аькимбасы З.Аджибайрамов шыгып соьиледилер.

Шыгып соьилевлерде маьселелер эм оларды шешуув йоллары белгилендилер. Куллыкта бас маьне авылдын санитарлык аьлине эм Терекли-Мектеб еринде экстремизм эм терроризм идеологиясынын яйылувына карсы куллык юритуувге берилмеге кереги белгиленди.

Шара озган мезгилде уполномоченный участковыйлар берилген соравларга явапладылар.

Савлайын алганда Терекли-Мектебти канагатлайтаган участковыйлардын куллыкларына яравлы деген баа берилди.

А. ДЖУМАЕВ,
РФ ОМВД-сынын Ногай районы бойынша ОУУП эм ПДН тамада уполномоченный участковый.

Буйымлар ман пайдаланынъыз

Патшалык буйымлар – муниципаллык эм патшалык буйымлардын порталы. Бу портал бойынша аьр бир аьдем, уйден шыкпай, патшалык буйымлардын списогын алмага яде аьризе бермеге болады. Электрон портал (госуслуги.ру) граждaнларга тынышлык этуув ушин туьзилген, мунда Интернет бойынша керекли буйымлар ман пайдаланмага болады.

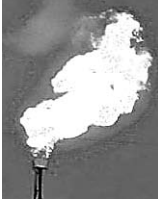
Россия МВД Ногай районы бойынша иш ислер боьлигининь миграционлык пункты бу портал бойынша граждaнларды тоьмендеги буйымлар ман аьжетсизлей-

ди: РФ граждaнининь паспортын авыстырув эм беруув; 20 эм 45 ясына еткен граждaнлардын , паспортларда язылувларда яньылыслар бар болганы ман, паспорт кулланылып болмав ман, паспортта язылувларды туьрлендируув мен байланыста РФ граждaнининь паспортын авыстырув; 14 яска толув ман, паспорт урланув ман яде йойыгтылув ман байланыста паспорт алув; билдируув беруув; Россия граждaнларын яшайтаган еринде, бир ерге келген болса, регистрациялав, яшайтаган ериннен, бир ерден кайткан болса, регистрация эсабыннан тайдырув.

Г. КАРТАКАЕВА,

Россия МВД Ногай районы бойынша иш ислер боьлигининь миграционлык пунктынын етекшиси полиция майоры.

Борышлар заманында тоьленсин

Яньы йылгы байрамлар алдында «Газпром межрегионгаз Махачкала» газ бойынша борышлары бар абонентлерге борышларын тайдырганды талаплайды. Эгер абонент 2 ай узгында кулланылган газ ушин акша толы кепте тоьлемесе, ога газ йиберуув токтатылмага болады.

Борышлыларга заман-заманы ман газ акын тоьлев акында билдируувлер йибериледи, ама олар сол кагытка маьне де бермейдилер. Айлак бир вайымсызлардын борышлары он мыньлаган маьнетлер де болады.

Абонентлерге йылдын ызгы айында акша тоьлемеге оньайтлы болсын деп, «Газпром межрегионгаз Махачкала» Дагестаннын калаларында эм районларында орынласкан территориаллык участоклардын эм абонет служба-лардын куллык этуувининь графигин туьрлендирген. Сол буйрыкка коьре, абонент служба-лар декабрь айдын юма сонгы куьнлеринде де ислеек эм газ ушин акша алаяк. Абонентлер озлери-нинь борышларынын кадерин билмеге, теньестирип карамага эм кулланылган газ ушин акша тоьлемеге боладылар.

«Газпром межрегионгаз Махачкала» пресс-службасы.

Эсинъизде болсын

Дагестан Республикасынын Оькиметининь «Коммуналык буйымлар эм турак уй бойынша ай сайынлык тоьлевлерди беруув йорыгын беркитуув акында» (28.01.2011й. № 20) карарын толтырув ниет пен «Ногайский район» МО-сында Яшавшыларды социаллык яктан коршалав управлениеси

район граждaнларын электроярык эм газ ушин тоьлевлер бойынша борышлы тувыл деген билдируув аькелмеге керек деп билдиреди. Билдируувлерди йыл сайын 1-нши декабрге дейим баъри категориялы граждaнлар да аькелмеге керек.

А. АВЕЗОВ,
УСЗН етекшиси.

Аьелде китаптинь орыны

Карагас авыл орта мектебинде яньыларда мектеблердеги китапханалар куллыкшыларынын семинары озгарылды, онын темасы «Аьелде китап окув – мектеб китапханалар аьрекетининь проектли негизи». Бу шара бизим элимизде 2017-нши йылдын октябрь айынын 1-нши куьнинде басланган «Окыйтаган ана» Савлайроссиялык проект ишинде этилинген. Проекттинь актуальли маьселеси – бала окымайтаган уйкенлердин арасында оьседи, уйдеги эм мек-

теб китапханаларда сапатлы бала адабият фондлары йокка эсап. Шарада Ногай район Билимлендируув управленисининь етекшиси К.Отегенова, управление специалисти С.Оразбаева, 14 китапхана куллыкшылары катнастылар.

Семинар кызыкты болып оьтти. Шара мектеб китапханалар гимни мен баслан-ды. Окувшылар китап акында, китапхана куллыкшылары акында ятлавлар оқыдылар, кызыкты хабарладылар. «Бизим аьелде китап пен

досласадылар» деген конкурстын сырагылары бойынша ислер выставкасы уйгыланган. Белгили шаиримиз етекшилейтаган «Тулпар» адабият биригуви мен «Ногай шаирлери эм язувшылары – балалар ятлавларында» деп аталып, авызлама журнал аьзирленген. «Яратувшылык» биригуви ногай адабиятында язылган миллет кийимлерди коьрсетти, солай ок, келген конаклар 9-ншы класс окувшысы Карина Зарманбетовадын ислерининь «Меним дуныям» деп аталган выставкасы,

8-нши класс окувшысы Лейла Кошановадын (етекшиси С.Мансурова) фотовыставкасы, «Уста коллар» биригувдинь «Окыйтаган кызалак» иси, 8-нши класс окувшысы Камиля Камаловадын (етекшиси Ф.Салимова) оригами иси мен таныстылар. «Атааналар ман бирге окув – ол ийги!» деп мастер-класс Карагас авыл мектебининь ана тил окутувшысы Нурсият Зиявдиновна Зарманбетова коьрсетти, ол дерис-конференцияда юритти. Конференцияда окувшылардын 8 иси коьр-

сетилди. Аьр бир ис озинше баскаланатаган эди, шарада ата-аналар да белсен катнастылар. Катнасувшы окувшылар «XXI юзийлыктын окувшылары» деп муьйислер аьзирлегенлер.

Шара барысында «Аьел окув аьдетлерин яньыртув» деп аталып, тоьгерек стол озды. Коьплеген маьселелер ортага салынды, оьз доклады ман Ленинаул орта мектебининь китапхана куллыкшысы К.Асманбетова шыгып соьиледи, оьз сулыбы ман Эдиге авыл орта мек-

тебининь китапхана куллыкшысы Г.Давлетова боьлишти. Шарада шаир эм журналист С.Майлыбаева, баслапкы класслар окутувшылар методикалык биригувининь етекшиси Г.Абдулхаликова ортакшылык эттилер. Шарада К.Отегенова, мен, А.Биарсланова, Н.Шураева, М.Кидирниязова эм мектеб китапхана куллыкшылары соьиледик.

Шара кызыкты болып оьтти.

С. ОРАЗБАЕВА,
УО специалисти.

Оъз яшавына разы хатын

Эсенбике Атабай кызы Абубекерова Терекли-Мектеб авылында яшайды, тек янъыларда ол озининъ 80 йыллык мерекесин белгиледи. Тувган ерим – Тереклим деп айтады оз яшавын бу авылда бардырган ясуыйкенимиз хабарлав басында. Мунда дав алдында аьлиги Победа орамынынъ артында орынласкан Янмурза авылында тувган, мектебте оыган, муннан Кизляр каласына педучилищеге окумага кеткен, ян йолдасы Казгерей Бектемир увылы (яткан ери ярк болсын) ман аьел курып, наьсипли болып яшаган. Ушынынъ айтсак, Эсенбике-абай бу яшавдынъ ашшысын да, таьтлисин де татгы – авыр согыс йыллары, ашлык, ювык азиз аьдемлерди йойытув.

Атасы Атабай туькенде исеийтаган эди, анасы Мутли уьй бийкеси болып, ас асып, балаларды карап уйде турган. Алимовлардынъ аьелинде ялгыз кыз болганга болса ярайды, атасы оьлетаган эди кызы ушын. 1943-нши йыл атасы каты мараздан оьлип кетти, ол коьп шалысты давга кетпеге, ама оны авырувына коьре согыска алмадылар. Давга уьйкен аданасы Абдулади де кетти, ол йигитлерше согыскан Моздок каласынынъ тоьгерегинде, давдан кайтып келип, тек бир йыл яшады, яралары авыр болган. Алев Атабай увылы Алимов (яткан ери ярк болсын) коьплеген йыллар редакцияда иследи, ол кайдай йьлувлук пан абасы акында айтаган эди. Эсенбике-абай да бек суьетаган эди оны, олар бир-бириси мен маслагатласып туратаган эдилер. Кишкей аданасы Орак аьли Терекли-Мектебте яшайды.

Кыйынлы согыс йылларда Эсенбике Атабай кызы кишкей болса да, кайтип немец аьскершилер келгенин, кайтип бомбалар туь-

скенде, артта туратаган Оьтемис Сатыровтынъ уьйининъ артындагы куьлтоьбеде ясырынып ятканын, атасынынъ дуьнядан кешкенин, барып кумаршык йьйнаганын эсинде саклайды. Анасы Мутли оззининъ уьш баласын, давда оьлген аданасынынъ эки баласын да саклаган. Соьйтип, сувук болса да, ашлык болса да, олар татым болып яшадылар. Педучилищеге оыкан йылларда стипендиясын йьйнап, аданасларынынъ биревине костюм алганын айтады кыскажаклы.

Бирге оыкан тенълерин де эскереди Эсенбике-абай – Узбек Мурзаев, Джалалдин Шихмурзаев, Якуб Кулунчаков. 1957-нши йыл педучилищеге оып битирип, озининъ тенъи Казгерей Абубекеров пан оз бактысын байлаган. Олар бала заманнан бирге, кызга ол йок ерден окув китаплер аькелетаган болган, Эсенбике-абай куьлемсиреп эсине алады, мени мен бирге оыжак болып, Казгерей Бектемир увылы экинши йылга калган болган. Бек ярасык эм ийги яшав яшадылар Абубекеровлар, уьш бала оьстирдилер.

Буьгуьнлерде аталары йок болса да, онынъ яркын келбети, саьбийлерине савкатлаган суьийми дайым балаларынынъ, йиенлерининъ юреклеринде.

Коьплеген йыллар иследи окутувшы болып Эсенбике Атабай кызы, Терекли-Мектеб, Куьнбатар, Червленные Буруны мектеблеринде балаларга билим берди. Казгерей Бектемир увылын кайда ислемеге йиберсе, сонда хатын да кететаган эди. Карасув авылында янъы ашылган балалар бавында етекши болып иследи. Биринши орынга аьр заманда куьлыкты салып, Эсенбике Атабай кызы куьлыктан бир де кажынмаган. Соьйтип, исинде бириншилердинъ сырасында болган хатын буьгуьнлерде кызыклы этип озининъ аьрекет акында хабарлайды.

80 яс аз тувыл, сол йыллардынъ ишинде болган оьзгерислерди эсинде саклайды Эсенбике Атабай кызы. Олардынъ биревлери муньлы, биревлери яркын. Сондай оьзгерислерден бизим яшавымыз туьзиледи.

– Ана – энъ де ювык аьдемимиз. Биз, онынъ аьвлетлери, ол айлак танъ, бавырмалы аьдем, кайсы ерде болсак та, биз ога дени сав болсын, оьмири узак болсын деп тилек тилеп турамыз, дейди баьри ювыкларынынъ атыннан аданасына коьп ийгиликлер йорап, кызы Фаризат.

Биз де сыйлы ясуыйкенимизге берк ден савлык, коьплеген йыллар эм таьвесилмес ийгиликлер йораймыз.

Г. БЕКМУРАТОВА.

Суьврете: Э.Абубекерова.

Бизге десе, турган болса экен

Бу аьдемнинъ акында энди озган заманда хабарламага туьседди. Зейнадин Токтарбий увылы Шугаипов – ис ветераны, ногай ямагаты арасында озининъ белсен аьрекет мен белгиле аьдем эди. Биз бу йылдынъ язлыгында оны сонъгы кайтпас йолга салдык.

Зейнадин 1937-нши йылдынъ карагыс айынынъ 12-нши куьнинде Ногай районынынъ Арсланбек авылында ярлы эгиншилер аьелинде тувган эди. Ери етийьлык мектебин оып кутарганнан сонъ, Терекли-Мектебтеги интернатта туьрп, окувын бардырады. Бу йылларынъ Зейнадин уьйкен суьйиниш пен эсине алатаган эди. Терекли-Мектебтеги интернатта ол белгиле, уллы ногай шаири Гамзат Аджигельдиев пен бир боьлмеде яшаган, сонъында оларды бактылары тагы да аьскер сырасында да бирге болмага буйырды. Зейнадин Токтарбий увылы Шугаипов Махачкаладагы авыл хозьйство йогары окув ошагын оып битиргеннен сонъ, ис аьрекетин Ногай районынынъ

Карл Маркс атындагы совхозында бас зоотехник болып баслаган. Оннан сонъ Зейнадин Токтарбий увылы Шугаипов Тарумов районында зоотехник, авыл советининъ, исши комитетининъ председатели, суьт фермадынъ етекшиси болып куьлыклар эткен.

Зейнадиннинъ коьп коьмеги халкымызга тийген, ол катнаспаган курултай да, конференция да озбаган десек те, оьтирик болмас. Ис аьрекет бойынша ол озин тек ийги этип коьрсетип болган аьдем, коьплеген Сый грамоталарга, савгаларга тийисли болган.

Зейнадин уьйкен эм татым аьелдинъ басы да эди. Мен онынъ акында язувым босына тувыл, мен оны бек ювык таныганман. Ол мага уллы шаиримиз Гамзат Аджигельдиев акында коьп хабарлаган. Ол Гамзаттынъ касиетин де, кимлер мен окув йылларында кайтип катнасканын да ийги билетаган эди. Сол хабарлар ман меним кызыксынувым тек мага тувыл, бизим келектеги, яс несилимизге де бек керекли эди, ама ол язып мага еткермеге уьлгирмеди. Азя-

сыз ажал оны бизден айырды, а кайдай ниети бар эди озининъ тувган куьнин шатлык пан белгилемеге. Бизим сонъгы кере расувымызда ол мага: «Алгасама, Анвар-Бек, мен сага аьрув этип Гамзаттынъ акында озимнинъ меркемди белгилегеннен сонъ язып берермен», – деген эди. Тек оькинишке... Зейнадин мен Гамзаттынъ тувган куьнлери де ювык болып келеди. Зейнадин карагыс айынынъ 12-нши куьнинде, Гамзат болса, сол айдынъ 21-нши куьнинде тувган эдилер.

Оькинишке, буьгуьнлерде экви де бизим арамьзда йок. Зейнадин Шугаипов, мен аьрув таныган эм бир неше куьнлер-туьнлер узатында хабарлаган аьдемимиз уллы Гамзат акында эскеруьвлерин алып кетти. Тек ол бир зат та калдырмады деп айтсак та, оьтирик болар, ол мага хабар кебинде айтканлары меним эсимде, ама оз колы ман язган болса, ийги боляк эди. Зейнадин Токтарбий увылы Шугаипов бек билимти де аьдем эди. Ол язган макалалар «Шоьл тавысы» республикалык эм Тарумов районынынъ «Рассвет» газета бетлеринде дуьня ярыгын коьрген.

Зейнадин Токтарбий увылы Шугаипов бизим эсимизде дайымларга калаяк. Ол турган болса, буьгуьнлерде озининъ 80 йыллык мерекесин белгилеэ эди. Ама оннан калган бизге тек эс.

Соьзимди тамамлай келип, Зейнадиндей аьдемлер аз тувыллар, сондай эсли, коьп билген аьдемлерден коьрген, билген затларын язып алмага керекпиз.

А. КУЛТАЕВ,
шаир.

Суьврете: З.Шугаипов.

ОБНЕР

Ногай еринде озган концертлерде каравшылардынъ юреклерине еткерип йьрлайтаган ашык юзли, занъыравык тавыслы яска эс этпей болмайсынъ. Ол озининъ йьрлаган йьрына янынынъ кесегин салатаганы аян коьринеди, неге десе онынъ йьрлавын эситкенлер оны дайым да йылы йолгадылар.

Коьнъилди кувандыратаган йьрлардынъ иеси Муслим Шаникеев 1989-ншы йыл Нариман авыл мектебин кутарып, Махачкаладагы музыкалык училищегинъ халк боьлигине туьседди эм коьыз классы бойынша окутувшы деген кеспи алады.

– Терекли-Мектебтеги обнер школасында окуганым, онда баслангыш музыкалык аьзирликтинъ негизин алганым мага музыкалык училищеге окумага коьп коьмек этти. Терекли-Мектебте мени музыкага уьйреткен окутувшыларым Залимхан Максатов, Солтахан

Джумакаев мени анъ негизлерине уьйретип калмай, меним юрегиме музыкага суьйимди оьмирге салганлар деп ойлайман, – деп эскереди Муслим озининъ биринши окутувшылары акында. – Махачкаладагы музыкалык училищеге де бизге оз исин суьйген окутувшылар карсы келди деп ойлайман. Бизди коьызда

ойнавдынъ сырларына уьйретеган окутувшымыз Игорь Иванович Коробчук Анвар Аджибаев эквемизди Махачкаладынъ школаларына балалардынъ алдында коьызда ойнамага аькететаган эди. Игорь Ивановичтинъ соьйтип этуьвининъ себеби, мага коьре, ол коьызды сол шаклы да суьетаган болган, сол суьйимди ол бизим ойнавымыз бан болган шаклы коьп балалардынъ юреклерине эндиirmege шалысатан эди, – деп бардырады оз эскеруьвлерин М.Шаникеев.

Музыкалык училищеге кутар-

ганнан сонъ, Муслим аьскер сырасында да оз борышын толтырганнан сонъ, Ногай патшалык оркестринде баян ойнавыш эм Терекли-Мектеб обнер школасында баян классында окутувшы болып куьлык этип баслайды. Оркестрда уста

Йьры ман коьнъиллерге етеди

йьрлавы ман эм ойнавы ман тынълавшылардынъ эслерин каратып келеди Муслим. Солай ок, ол саният мектебинде де баьри куьшин де, билимин де салып, яваплык пан куьлык этеди. Сонынъ акында республикалык конкурсларда биринши орынды алган онынъ окутувшылары шайытлайдылар: Рахим Балкаев, Исмаил Аблезов, Фарид Шаникеев эм баскалар.

Быттыр Муслим Шаникеевтинъ яшавында суьйингендей оьзгерис болды. Ол Дагестан Республикасынынъ министрининъ атыннан

музыкалык обнерди кенъ таралтканы, балаларды музыкага уьйретуьвде етискен уьстинликлери ушын Сый грамота ман савгаланды.

– Меним мырадым – саният мектебинде мен окуткан балалар музыкага суьйимин сав яшавы бойынша юреклеринде саклаганы, школадан сонъ да музыка тармагында оз окувларын бардырганы. Сонынъ ушын мен балаларды окутканнан баска оларга озимнинъ музыкага алаллыгым ман, куьнде де музыка ман каьр шегуьвим мен коьрим коьрсетпеге шалысаман.

Муслим Шаникеевтей аьдемлер тувыл ма, бав оьстирген аьдемдей болып, оьзлерининъ куьшин, талабын аямай куьлык этуьви мен исинде ийги емислер табатаганы.

МАГОМЕТ КОЖАЕВ.
Суьврете: М.Шаникеев
(ортада).

Енъуьвши кызалак

Бизим яслар ызгы йыллар оз халкынынъ тарихи мен, онда ыз калдырган, оьрленуьвине уьлис коскан, белгили аьдемлери мен кызыксынадылар эм оьктемсийдилер. Сол зат бизди суьйиндирмей болмайды. Яслар халкымыздынъ айтылган уьылларынынъ эм кызларынынъ эткен ислерине тек эс этип яде тергеп калмай, олардан коьрим алып, алдыга ымтыладылар.

Баска яслар ман бир-

«Санят соьз бен айтылып болмайтаган сезимлердинъ, ойлардынъ арасындагы аражы» деген барыста Сраждин Батыровка багысланган «Наьсип уьшин савболынъыз»

деп аталган сочинение язган. Онынъ етекшиси – орыс тилиннен оқытувшы Алтын Даутовна Агаспарова, окувшысына сосындай уьстинликке етисуьвинде ярдамшысы эм насихатшысы болып келген.

Гульсина Карагулова окутувшысы Алтын Даутов-

Мунда Алтын Агаспарова Разылыкты эм Гульсина Финалист дипломын Ортак билимлендируьв тармагында патшалык политикадынъ департаментининъ директоры Андрей Петровтынъ колыннан

алдылар. Баьри шатлыклы шарадынъ катнасуьвшыларына эки куьн узагына туьрли программалар уйгынланды. Солай ок, районьмыздынъ окутувшысы ман окувшысы олар ман бирге Москва каласы ман кыдырып, Кызыл майданда, Воробьевы тавларда, Зарядье паркында, Китай-город районьнда, Кидзания паркында эм баска ерлерде болдылар. Коьп ярасык эм кызыклы затлар коьрдилер. Гульсина Владивостоктан, Шешен эм Карашай-Шеркеш Республикаларыннан янъы кый-

ге алдыга ымтылады А.Ш.Джанибеков атындагы школасынынъ 10-ншы «б» класс окувшысы Гульсина Карагулова. Янъыларда ол орыс тилиннен Савлайроссиялык сочинениелер конкурсында катнасып, 10-11-нши класслар окувшылар арасында школа, район эм регион кезеклеринде енъуьвши болган. Йыл сайын белгиленген конкурсы туьрли йосыклар ман озгарылады, бу йыл Гульсина

на ман бирге «Савлайроссиялык конкурсынынъ регионаллык кезегининъ енъуьвшилерине баргылар тапшырувга деп Москва каласына шакыртылган. Баргылар тапшырувга багысланган шатлыклы шара Москвада Билимлендируьв министерствосында оьткен.

маслар тапты.

Гульсинадынъ орыс тилиннен окутувшысы Алтын Агаспарова Москва каласында белгиленген шарага бармага карыж яктан коьмек эткен «Ногайский район» МО администрациясынынъ аькимбасы М.Аджеков эм онынъ орынбасары Б.Ярлыкаповка уьйкен разылыгын билдиреди. Солай ок, район етекшилери окутувшы ман окувшыды район администрациясына шакырып етискен уьстинликлерин Сый грамота ман белгилегени уьшин де сав-

болын айтады.Солай ок, ол Андрей Петровтынъ атын-

Бу конкурста енъуьви Гульсинадынъ биринши уьстинлиги туьыл. Кызалак озган йыл ятлав окув конкурсында катнасып, «Китапке ода» окуп школада 1-нши орынды бийлеген,

туьрли халклар ара дистанционный конкурсларда катнасып, 2-нши, 3-нши дережелли дипломлар ман

нан Баймагомед Ярлыкаповка Разылыкты еткерди.

савгаланган. Ол Сраждин Батыров атындагы саньятлар мектебинде анъ школасында билим алган. Онда

окуган йыллар Гасанов атындагы 18-нши, экинши йыл 19-ншы пианистлер республикалык конкурсында катнасканы уьшин Сый грамота ман савгаланган. Солай ок, бу йыл Халклар ара «Олимпис» олимпиадасында катнасып, 2-нши дережелли диплом ман савгаланган.

Гульсина Карагулова туьрли конкурсларда катнасып эм ийги окуп та уьлгиреди. Биз, ога келекте аьли де енъуьвлер эм окувында уьстинликлер йораймыз.

Н. КОЖАЕВА.

Суьвrette: Г. Карагулова окутувшысы А. Агаспарова ман.

Наьсип уьшин савболынъыз

Озган йыл яз таркавлар алдында биз классымыз бан уьлке танув музейде болдык. Мунда ногай халкынынъ бай тарихи, онынъ анъ-материаллык маданияты акында хабарлаган кызыклы экспонатлар йыйналган. Музей етекшиси бизди агаштан ясалган меканынынъ уьш уьйкен болмаган заллары ман етип, Ногай Ордадынъ етекшиси уллы Эдиге, скифлер, кыпшаклар акында кызыклы хабарлады.

Биз аста-акырын оны тынъладык, соравлар бердик. Узак тарихке экскурсия этуьв бек аьлемет эди. Музейдинъ ишинде каранъа эди: навруз айдынъ бир куьни музейдинъ ишине айлак аз ярык береди. Бирден мол кол ман тасланган кимик, куьннинъ коьзининъ нурлары каранъа меканды ярыклаттылар. Куьлкили аьлде кишкей агаш терезе-

«Сраждин Батыров, биринши ногай кеспили суьвретши».

Оьзек те, мен онынъ атын билетаган эдим. Онынъ ислерин: костюмлер эскизлерин, журналларда суьвретлерин коьргенмен. Шынтылайын мага суьвретши музейде оьзининъ ишки дуьнясын ашты.

Мине шоьл, ногай авыл, уьйдинъ сыланган тамы-

нынъ касында куьннинъ астында йылынаяткан куртка, колында байрагы ман шавып бараяткан кызалак, шандаклар уьстиннен завкланып юрген кедешлер... Куьндегилик яшавдан сюжетлер. Бу суьвретлерде яннан алган, аьлемет затлар бар.

Оьзининъ кайдай сезимлерин эм ойларын бизге коьширген экен Сраждин Батыров?

Сосы келбетлер мен, пейзажлар ман бизге суьвретши не коьрсетпеге суьйген экен? Бу суьвретлерде ногайлар оьзлерине келисли, куьндегиликте: куьн мен куьйген шоьл, исси ава, тер-

Мен толысынша онынъ саьарли «Уялардынъ етимлиги», «Янаяткан отта автопортрети», «Ортасыннан ярылган муза» анъламасам да, баска, яшавды коьрсеткен суьвретлериннен («Кийгизди басув», «Оьтпек салув») эстен кетпес ойлар калды.

Ол кайтип суьйип оьленди ясаганы, курткадынъ бетиндеги аьр бир тыртыгы. Не уьшин бу баьри зат меним янымды коьзады. Бу баьри суьвретлерде автордынъ оьз халкына кырыйсыз суьйими, онынъ анъ даьвлетини сеними коьринетаганы уьшин болар. Оларда баалыклар болган дуьня туьзилгени уьшин. Бу шыгармаларга караганда, яшавдынъ барысын бир зат та бузбайтаганын анълайсынъ, энъ де маьнелиси – ярык эм бийик затка сенимди табасынъ.

Сога усаган зат Г.И.Успенскийдинъ «Туьзеттим» деген очеркининъ баьтири мен болган. Венера Милосскаядынъ белгили античный скульптурасы киши авыл окутувшысын туьрлендирген, оьзин аьдем

«Калай уллы меним суьйимим туьзган ериме эм халкыма! Меним пакыр халкым! Айтшы мага, кайда сенинъ аьлигинъ, кайда сенинъ ярасыклыгынъ, кайда сенинъ аьвелгинъ?

Не зат мен этейим, кайтип заманды токтатайым, кайтип сага ярдам этейим? Айтшы, не затымды берейим, бир затты да аяман!» Бу сыдыралар онынъ кызмет кылган аьсеринде юриткен тептериннен алынган. Олар суьвретшидинъ ишки дуьнясын, ойларынынъ тазалыгын, халкынынъ бактысы уьшин юрегининъ куьшли авырувын коьрсетдилер.

Музейде тагы да каранъа

Ол оьзин «элгезер»- йолавышы, аьдемлерге ярык ойлар аькелуьвши деп атаган.

Бир кесек заман мен ойларга коьмилип токтап турдым. Сонъ онынъ автопортретине карап айттым: «Токта, тыншай, элгезер. Сенарыгансынъ, ян-ягыньа кара – дуьня ярасык. Сенинъ халкынъ яшайды. Оьзининъ тарихин саклайды, аьвелгиси мен оьктемсийди, маданиятын кайтадан туьдырады, келеектегисин курады. Сенинъ исинъ, оьзинъди иске багыслаганынъ босына

мелер эм сыланган маштак уьйлер. Мен бу суьвретлерде коьрсетилген яшавга карап автордынъ философиясына еттим: халк дайым да коьзгалыста, аьвелгиден аьлиги мен келеектегиге.

этип сезбеге наьсип берген, онда ярык сезимлерди уяндырган. Сосы наьсип сезимин баьтир бурынгы греческий шедевр мен коьрискеннен он эки йыл озганнан сонъ да эсине алады. Белгисиз скульптор хатынды ярасык ясава ман сондай аьлемет зат еткереди, соны аьдем оьмирлер оьткеннен сонъ да анълап, тап канатларын кенъ яйган кимик оьзин енъил эм бос этип сезеди. Сосы наьсип сезимин мага Сраждин Батыровтынъ аьлемет, паракхатлы, соны ман бирге терен философиялы суьвретлери савкатладылар.

Мен Сраждин Батыровтынъ оьз халкын, тувган ерин оьрге коьтерген шыгармаларына карап, онынъ тынышсызланган сесин эситкендей болдым:

болды. Завыклы куьннинъ коьзлери тыгылдылар. Меним коьньилим туьсти.Суьвретлердеги саргылт-ясыл затлар яваяткан ямгырдынъ артындадай болып коьриндилер. Сонъ мен анъладым, Сраждин Батыровтынъ яратуьшылыгынынъ куьши эм ярасыклыгы сосында экенин. Коьбиси аьжейипке калады, суьвретши кыйын болмаган амаллар ман авыр философия ойларды коьрсетеди.

болмаган». Онынъ шыгармалары аьр биримизде тувган ерине сезимин уяндырганы да босына болмаган. Шынты саньят дайым да аьдемге кыска болса да, наьсип савкатлайды. Тувган ерине уллы сезими болган аьдем – шынтылайын наьсипли.

Сосы наьсип уьшин савбол, суьвретши!

Г.КАРАГУЛОВА

МАЪСЕЛЕ

Балалы уй базар...

Муннан бир неше йыллар артта Батыр-Мурза авылында тасланып калган уйди ярастырып, «Лашын» деген балалар бавы ашылган эди.

Мунда аяли 30-га ювык балалар тербияланадылар. Азбарга киргенде ок, шавшув эткен балалар бизди ювырып келип курсайдылар. «Бавынъыз сизге ярай ма?» – деген сорава, олар бир тавыстан: «Бек ярайды!» – деп яваплайдылар. Балалардынъ уьсти-басында, бавдынъ азбарында да, ишинде де тазалык тутылады.

Бумектебке дейимги ошакты йогары билимли Люция Сагиндикова етекшилейди. Ис коллективте татымлык, тил бирлик барлыгы сезиледи. Баъри керекли документлери де аьзирленип, айырым папкага салынган.

«Балалар бавы тез-тез ябыла тура ма?» – деген сораыма Люция Мусаевна:

«Амал тавып бир куьпти де яппага шалыспаймыз», – деп яваплады.

Ата-аналар да авылымыздынъ балалар бавына разылыгын билдиредилер.

Коьп йыллардан бери бавда Мадина Курманбаева да куллык этеди. Ол мунда баъри ис сулыбын эм талабын салып ислейди, ясларга да туьз маслагатларын бере-ди. Бу кыскайкыдынъ энди-ги тийисли тыншаювга шыкпага заманы етсе де, ол аяли де кайратлы, истен кери кашпайды.

Бавдынъ маъселелери акында сораганда, Люция Мусаевна бавга яньы балалар орындыклары керегеди деди. Муннан 25 йыл алдын алынган орындыклар аяли

яравсыз аялге келиптилер. Соны ман бирге коьп кере ремонт ислери этилингеннен себеп, эндиги соларды урган мыклардынъ оьзлери де тутпайдылар.

– Сол тилегимизди ногай газетасына язсанъыз ша, сизге бек разы болар эдик, Аминат-абай, – деди бавдынъ етекшиси мени озгараятып. – Ол затка авыл яшавшылары, ата-аналар да разы боларлар. Биз, оьзимиз де колымыздан келген куьшимизди аямаспыз.

Сойтип яшайды эм куллык этеди буьгуьнлерде Батыр-Мурза авылдынъ балалар бавы. Ногайымызда «Балалы уй базар, баласыз уй мезар» дегенлер. Сога усап, балаларымызга бас маъне бермеге керекпиз деп ойлайман.

А. САРИЕВА,
Батыр-Мурза авылы.

УЙГЕ ЙОЛ

Тувган ерине енъуьв мен кайттылар

12-нши декабрьде Дагестан Республикасынынъ бас каласындагы аэропортта Сириядан кайткан Кубы-

ла согыс округынынъ согыс полициядынъ батальонын йолыктылар. Олар уьстимиздеги 2017-нши йылдынъ май

айыннан алып Сирия Республикасында гуманитарлык акциялар оьткенде ерли яшавшылардынъ кавыфсызлыгын саклаганлар, гуманитарлык ярдам еткерген конвойларга йол коьрсеткенлер эм урысларды токтатувдан тура буйрык толтырылувын тергегенлер.

Муннан бир куьн алдын РФ Савытлы куьшлерининъ Йогары баскомандующийи, Россия Президенти Владимир Путин «Хмеймим» авиабазасында РФ Коршалав министри армия генералы Сергей Шойгуга Россия куьплерин Сирия Республикасыннан шыгарувдан тура буйрык берген.

БАЙРАМ

Ана куьни шатлыклы озды

Ноябрь айдынъ ызында Яшавшылардынъ социаллык яктан канагатлав орталыгыннъ гражданлар куьндизги ял алув боьлигинде Аналар куьнине багысланган шатлыклы шара озгарылды. Оны уйгынлавда «Ветеран» клубы да коьп куьш салды. Шарага социаллык ярдам алатаган 9 кыскайкы шакырылган эди.

Боьликке катнайтаганлар-

ды байрам ман кутлап, оларга ден савлык эм узак оьмир йорап, боьлик куллыкшылары оларга шешекейлер савкатладылар. Шарада аналарга багысланган ятлавлар окылдылар. Ногай халкында аналар акында айтувлар эм такпаклар да коьп. Биз оларды билемиз бе экен? Конаклар эм боьликтинъ куллыкшылары биргелесип орыс эм ногай тиллеринде аналар

акында айтувларды эм такпакларды эскердилер.

Кыскайкылар уьшин байрам тепси курылган эди. Хабарласув шай ишуьв мезгилинде бардырылды. Тетей сырасына кирген аналар йырлар, сарынлар йырладылар. Шарадынъ ызында эстеликке суьвретке туьстилер.

М. КУЛУНЧАКОВА,
культура шараларды уйгынлавышы.

ЕТИМИС

Мен Россияды билмеге ымтыламан

Яньыларда бизим Калинин авылдынъ С.И.Капаев атындагы мектебининъ окытувшысы Эмилия Курманали кызы Абдулгапова «Мен Россияды билмеге ымтыламан» деген ярыста ортакшылык этпеге 9-ншы класс окувшысы Камилла Эсиргеповады аьзирледи. Ярыста оьзин бек талаплы этип коьрсеткен окувшымыз, биринши орынга тийисли болды. Камилла Эсиргепова

вага Сый грамота эм белгитапшырылды.

Мектебимизде сондай оьнерли окытувшылар эм окувшылар бар болганына, биз бек оьктемсиймиз! Уьйкен уьстинликлер сизге, Камилла эм Эмилия Курманали кызы! Дайым да етимислерге етисуьвде йолынъыз ашык болсын!

Г. ЯНГАЗИЕВА,
Калинин авыл мектебининъ окытувшысы.

МАСЛАГАТ

Уьй бийкелерине

1.Суьт ашымас уьшин, суьттинъ савытына аз туз тасламага боласыз. Суьт коьп заманга сакланар.

2.Бир неше кулланган шай пакетлерин банкада холодильникке салсанъыз, ондагы яман ийислер таяр.

3.Лимоннынъ ийиси куьшли шыгар, эгер оны исси сув ман ювсанъыз.

4.Пискен юмырткадынъ кабыгын шешекей салатаган савытын тазалав уьшин кулланмага боласыз. Юмыртка кабыгын шешекей салатаган савытынынъ ишине таслап, ога бир тамшы савыт юув амалын эм аз сув куйып, булгайсыз.

5.Эгер дуьги куьйген болса, куьйген даьмди тайдырак уьшин, дуьгидинъ уьстине оьтпекти 5-10 такыйкага салмага боласыз. Ол оьзине

куьйик даьмди алады.

6.Утюгтан сарыды укуска эде нашатырлы спиртке малынган кесек мамык панысып тайдырмага боласыз. Утюг сувык кебинде тазаланады.

7.Сары болган сислерди, пышакты, касыкларды ералма кайнаган сувда бир неше такыйкага койсанъыз, оннан сонъ сыпырсанъыз, ол йилтырап, баслапкы кебин алады.

8. Ералма оьркен атпас, эгер онынъ арасына бир ералма салсанъыз.

9. Эгер сорпа тузлы болса, ога бир ералма салмага боласыз. Ол тузды оьзине алады.

10. Эгер унга тузды коьп салсанъыз, шаьпелек акшыл туьсли болаяк, секер коьп салсанъыз, ол каты болар.

Аьзирлеген Г.Нурдинова.

Билдируьв

1994-нши йылда Орта-Тобье авыл орта школасы ман Светлана Султановна Теркеевадынъ атына берилген орта билим акында Б 443307 номерли аттестат куьшиннен тайган деп эсапламак.

«ШОБЛ ТАВЫСЫ»
(ГОЛОС СТЕПИ)

+6

ТОКТАСТЫРУВШЫ:
Дагестан Республикасынынъ Баспа эм информация министрствосы.

Бас редактор
КОЖАЕВА Э.Ю.

Дагестан Республикасы бойынша Байланыс информациялык технологиялар эм коьлем коммуникациялар тармагында тергев салув бойынша Федераллык служба управленисинде регистрацияланган.

Регистрациялык номери ПИИ №ТУ 05-00359 (12 декабрь 2016 й.)

Колязбаларга рецензия берилмейди. Олар кери ызына кайтарылмайдылар. Авторлар ой токтаслары редакциядыкы ман келиспеске боладылар. Авторлар язылмалары уьшин яваплылар. ДР-нынъ Баспа эм коьлемлик коммуникациялар бойынша комитети.

Баспалавга кол басылув заманы – 17 саватте. Баспалавга кол басылган – 16 саватте.

Адрес редакции и издателя:
368850, Республика Дагестан, Ногайский район, с.Терекли-Мектеб, ул.К.Маркса, 49
Газета «Голос степи».
Электронный адрес: sholtavisi@mail.ru

Официальный сайт газеты (www.golos-stepi.ru)

Телефоны:
Общий отдел – 21-4-71
Индекс – 51365

Газета выходит 52 раза в году.
Тираж – 3000 экз.
Цена – 5 рублей.
Реклама и объявления публикуются по договорным ценам.

Газета отпечатана в типографии ГАУ РД «ИД «Дагестан» по адресу:
367018, ДР, г.Махачкала, Проспект Петра 1, 61.